

'tenaç, ferm, viscós', al. *zäh*, ags. *töh*, angl. *tough* 'ferm, tibat, tenaç'. Això conduí M-Lübke i d'altres (REW, 8531) a postular un gòt. **tāhus*, del qual descendiria l'it. *taccagno*, suposant que de 'tenaç' es vagi passar a 'gasiu, agarrat'; no es torbà gens M-Lübke per l'afegiment ben estrany del sufix *-agno* a un adjectiu que ja no necessitava sufixos; però segurament veient l'objecció dels qui dubtarien, davant la unanimitat de totes les llengües romàniques a fer aquest afegit inútil, vol sortir del pas suposant que en tots ells és manlleu d'un sol: del castellà? No, de l'italià. «Non ragioniam di ... lui, ma guarda e passa!» I recordem-nos que la història dels mots dins la vida de cada llengua, mai no va ser el punt fort de M-Lübke.

Aqueixes coses estranyes degueren inquietar Gamillscheg (*Rom. Germ.* I, pp. 392-3), el qual per dar-hi remei posa en primer pla un verb dialectal del Nord d'Itàlia *taccagnare* 'disputar', 'criticar' (l'hem vist a Milà), i sense fer cas del fet que aquest verb només aparegui en el S. XIX i, rebutjat pel llenguatge tradicional de la literatura, només l'hagin acollit uns «vernàcolis» locals,³ vol erigir-lo en punt de partida de tot, fabricant un hipotètic gòt. **TĀHANJAN* derivat del ja purament hipotètic gòt. **TĀHUS* 'tenaç': *taccagno*, documentat des del S. XVI, es derivaria d'aquell verb recent, i només local, i per la seva banda hauria donat naixença a l'hispanic *tacany/tacaño/tacanho*, documentats tots ells des del S. XIV; els quals, no gens menys, estigmatitzava d'italianismes.

Tot deixant a part aqueixes enormes inversemblances filològiques, i aclucant els ulls, fins i tot, al detall que d'un adjectiu en *-us* s'hauria d'esperar si de cas un derivat en *-UNJAN* o en *-WJAN*, no pas *-ANJAN*; però atenint-nos als arguments lingüístics sempre esgrimits pels estudiosos de l'intercanvi germano-romànic: ja és ben sospitós endossar al gòtic un mot com **tāhus* només testificat en germànic occidental, però no en escandinau ni en el germànic de l'Est; el mateix Gamillscheg amb els seus honorats esforços per justificar fonèticament aquesta etimologia (II, p. 48) no fa més que posar-ne de relleu la impossibilitat des d'aquest punt de vista; ell mateix ja reconeix que els únics casos de *-H-* germànica canviada en *-k-* romànica es troben en mots de l'alt-alemany, mai del gòtic:⁴ car tots els testimonis donen a entendre que la *-H-* gòtica, intervocàlica o inicial, era una aspiració levíssima i evanescent.

S'imposa enterrar definitivament aquesta etimologia. I així s'ha decidit Migliorini (*Prontuario*), i en nota especial de la *RFE* XLVIII, 159-163. En la qual l'eminent italianista es declara d'acord amb les meves conclusions essencials, i particularment en el manlleu de *taccagno* a les llengües hispàniques per part dels italians. Hi afegeix algunes precisions cronològiques: ja seria de 1503 en Maquiavel, i n'hi aporta alguns altres testimonis de la primera meitat del S. XVI; també algun complement semàntic: l'acc. 'trapella' coexisteix amb 'avar', àdhuc a Itàlia, en textos dels antics i en alguns vernacles moderns; i suggereix que a Itàlia l'hispanisme, en pendre-hi peu, va entroncar-se, per

etimologia popular, amb la família del genuí *attaccare* 'enganxar, unir', cosa raonable.

Desfeta la falsedat, vaig suggerir en el *DCEC* una pista que sense arribar a una demostració consumada ni il·luminar tots els detalls (poc d'esperar en mots tan ancorats en el mon afectiu i plebeu) tenia el visible mèrit de fundar-se en fets ben establerts, i mots quasi iguals i concrets de cap a cap, precisament en la península on el mot sorgeix. Els trenta anys que han passat em fan creure que s'ha de donar com establerta en ferm.

En un document en baix llatí, despatxat a València, en l'any 1276, el rei En Jaume I, confirmava a l'aljama hebrea de Lleida «omnes *tacanas* et vetos quas et quos vos, seu adanantati vestri *tacananarum* --- jactavitis racione peyatarum vel exaccionum nostrarum». I alhora aportava el càlcul, que els seus emissaris li presentaven, del dret de cenes percebut, a Tortosa, del Temple, dels jueus i dels moros «eiusdem loci et ab aliis quibusdam locis, in itinere, postquam recessimus de Ilerda usque fuimus in Valencia». És evident que l'emprenedor sobirà, sempre amb angúnies monetàries, havia aprofitat el seu viatge de Lleida a Val., per anar cobrant pel camí els tributs, que imposava principalment als jueus i moros dels seus reialmes; i que, a canvi d'alguna suma rebuda dels jueus lleidatans, havia promès de confirmar-los certs privilegis i regulacions amb les quals comptaven teòricament en afers tributaris («peyatarum vel exaccionum»).

També a Aragó apareixen *tacana* o *tecana* en docs. referents als jueus, amb el sentit clar de 'constitució', 'reglament', 'arranjament'; 1279: «*tachanas*, constituciones seu stablimenta»; 1311: «--- XII jodios, de sí e con el alatma e con jura, los quales ordenaron una *tecana*, en la qual se contenía, cada uno com devia peytar por mueble e por sedient; e leyda e publicada la dita *thecana* a los ditos peiteros, --- juraron todos los peyteros seguir e observar la dita *thecana* ---» 1397: «la dita *tacana* o ordenación que los adelantados o los judíos ---» (Baer, *Die Juden*, 1929, pp. 155, 201, 730). I a Provença, ultra l'acc. purament hebrea 'clàusula, condició', tenim oc. *tacana* en el sentit de 'import que pagava la carn matada pels carnisers jueus', en un doc. de 1452 (maç llegit *cacana* per Pansier, *Hist. de la L. Prov. à Avignon* III, 188).

¿Què eren aqueixes *tacanes*, governades fins i tot per uns «adelantats» o «representats» especials nomenats pels contribuents? No sembla dubtós que es tracti de l'hebr. *taqānāh* 'arranjament, regulació', 'avantatge', 'millorament': mot d'antigues arrels hebraïques, però particularment emprat en l'hebreu rabínic del Talmud i el Targum.⁶ Que aquest mot o la seva família han portat una vida ufanosa en el llenguatge dels israelites de tots els temps, ho podem provar amb el llenguatge present dels sefardites balcànics, per les mostres que ens n'ha transmeses Max L. Wagner.

Així a Constantinoble, una dona, playent i lamentant-se del trastorn que li causarà la netejada tradicional de les cases en el mes de Nisan, escriu «todo bueno se les fadara ['se'ls va disposar, els esdevingué'] a